

עין דורון

אגף קהילה וחינוך, המועצה האזורית רמת הנגב

ציטוט מומלץ

דורון ע. 2012. תכנית-אב לקיימות במועצה האזורית רמת הנגב. אקולוגיה וסביבה 3(1): 12-14.

'ציונות סביבתית' – התיישבות ברמת הנגב באופן מקיים, תוך שמירת המשאבים לדורות הבאים | צילום: טל גליק

תכנית-אב לקיימות במועצה האזורית רמת הנגב

בקצה

גיליון אביב 2012 / כרך 3(1) / הנגב 5 בפברואר, 2012

בימים אלה הושלמה הכנת תכנית-אב לקיימות במועצה האזורית רמת הנגב, כחלק ממהלך ארצי שבו סיימו 18 מועצות אזוריות הכנת תכנית-אב לקיימות. המועצות האלה נמצאות כעת בתהליכי יישום, ו-32 מועצות אחרות נמצאות בשלבי גיבוש של התכנית. תכניתה של המועצה האזורית רמת הנגב מציעה דרך ייחודית ליישום שטרם נוסתה ברשויות מקומיות בישראל – התמקדות בתהליכי קבלת החלטות של המועצה. התכנית יצרה מנגנון קבלת החלטות המכונה "פורום פיתוח", שנשקלות בו סוגיות על-ידי כל בעלי האינטרסים, כולל הציבור הרחב. בניגוד לנהוג בתכניות-אב לקיימות, תכנית זו אינה יוזמת פרויקטים סביבתיים גדולים, כי פרויקטים כאלה כבר משולבים בתכנית העבודה הרב-שנתית, לדוגמה: הפרדת פסולת במקור, בנייה מותאמת לאקלים, פיתוח מקורות לאנרגיה חלופית, פיתוח מקורות מים לחקלאות, חינוך סביבתי, יצירת תשתית של כלכלה מקומית מקיימת ועוד. תפיסת התכנית נבעה מתוך הכרה של אופי המועצה והבנה שהטמעה של תהליכי קבלת החלטות באופן מקיים תהיה בעלת השלכות ארוכות טווח לכלל האזור ולתושביו. מטרת התכנית היא עיצוב מדיניות המועצה לניהול מושכל של משאבי הסביבה יחד עם פיתוח ההתיישבות והתשתיות של האזור. הצלחת התכנית תימדד בחיזוק היישובים והתושבים במועצה יחד עם שיפור המערכות הטבעיות של הסביבה ושמירה עליהן באופן שיבטיח את קיומן כתשתית לקיום הקהילות במועצה.

המועצה האזורית רמת נגב חולשת על 22% משטח מדינת ישראל, וכוללת בתוכה שלושה גושי התיישבות: אגן משאבים, אגן שדה בוקר ואזור פתחת ניצנה. בשטח המועצה נכללים מושבים, קיבוצים, יישובים קהילתיים, התיישבויות יחידים ויישובים דתיים. בשטחי המועצה מצויות שמורות טבע מהגדולות בנגב ובמדינת ישראל, כגון שמורת הר הנגב, שמורת מצוק הצינים, שמורת מכתשים עין יהב ושמורות חולות עגור, שונרה וחלוצה.

תכנית-האב לקיימות הוכנה על בסיס האמונה כי למועצה יש תפקיד לאומי בקיום ההתיישבות במרכז הנגב, תוך שמירה על השטחים הפתוחים הגדולים ביותר של מדינת ישראל וניהולם. תפקיד זה מחייב חשיבה כוללת לניהול מושכל של משאבי הסביבה הייחודיים למדינת ישראל שהופקדו בידי המועצה האזורית, וכן את המשך המפעל ההתיישבותי שהחל לפני כ-70 שנה.

לתפיסת המועצה, מפעל ההתיישבות בנגב לא סיים את תפקידו, ועל כן מחובתה לוודא שהרצף הבין-דורי של התושבים ימשך. פיתוחם של הפן הפיזי והפן הקהילתי ביישובים הקיימים הוא הכרח קיומי להמשך שגשוגם.

שכונת נווה צין הסמוכה למדרשת שדה בוקר – שכונת 'בנה ביתך' המצטיינת בתכנון אקלימי של הבתים ושל השטחים הציבוריים | צילום: עזרא צחור

בהכנת תכנית-האב לקיימות הושם דגש על ביסוס היישובים באמצעות פיתוח מקורות תעסוקה ייחודיים המבוססים על יתרונות האזור ועל משאביו: למעלה מ-80% מחקלאות האזור מבוססת על מים מליחים, דבר שאפשר פיתוח מינים וזנים המותאמים למים מליחים ויצוא של הידע למדיניות אחרות; יצירת תשתית תכנונית ופיזית להפיכת האזור ל"אסם התבואה הסולרי" של מדינת ישראל; תיירות ייחודית המבוססת על משאבי הסביבה; מוסדות חינוך שמתמחים בקיימות; מחקר מתקדם בנושאי מדבר; פרויקטים של כלכלה מקומית מקיימת. כל אלה ועוד הם התשתית הכלכלית הייחודית לאזור שמשלב קרבה למטרופולין באר שבע ולאזורי תעסוקה תעשייתיים הסובבים את המועצה. בחזונה של המועצה יש לשאוף שמשאבי הסביבה והידע הסביבתי יהיו לא רק נחלתם של תושבי המועצה אלא גם של השכנים במצרים. ניהול שטחיה של המועצה מחייב תיאום עם הרשויות סמוכות (ירוחם ומצפה רמון) ועם גופים כגון צה"ל, שב"ס, מפעלי כרייה וחציבה ואחרים, וכן מחייב לפעול להסדרת ההתיישבות הבדואית ברחבי המועצה.

כדי לזהות את ההשפעות של פרויקטים אזוריים ומקומיים נעזרנו בכלי של הערכת מגמות (שנעשה בו שימוש בפרויקט Millennium Ecosystem Assessment), המאפשר לבחון את השפעת תוצרי הפיתוח על הקרקע, על המים, על המגוון הביולוגי ועל איכות החיים של האוכלוסייה. לדוגמה, אישור שטחים לכרייה ולחציבה (שפוגעות בכל אחד מהמשתנים שלעיל), הקמת עיר הבה"דים, הרחבת יישובים, הקמת מתקנים לניצול אנרגיית השמש, הרחבת שטחים לחקלאות, קידוחי מים, הכרזה על שמורות טבע ופעולות נוספות. כלי זה מאפשר למועצה לתכנן באופן נכון יותר את פעולותיה העתידיות, כגון צמצום אזורי כרייה וחציבה, תיחום אזורי הפיתוח החקלאי, תכנון קידוחי המים וקידום ההכרזה על שמורות טבע ועל אזורי פנאי.

תכנית-האב לקיימות שמה לה כמטרה לוודא שבצד פיתוח הקהילות באזור, יישמרו השטחים הפתוחים הרבים והערכים האקולוגיים הייחודיים – עבור רבים זה הנוף שמשך אותם להתיישב בנגב מלכתחילה – וזאת כדי שילדי האזור וכלל ילדי ישראל יוכלו ליהנות גם בעתיד משכיות החמדה ומנופי ארץ הבראשית של הנגב.

לסיכום, תכנית זו מחברת בין הנרטיב הציוני המרכזי של ההתיישבות בנגב לבין התנהלות מקיימת, שתבטיח את שמירת המשאבים והמערכות תומכות החיים לדורות הבאים. תפיסה זו מכונה בפינו 'ציונות סביבת'.